

Kristna friskolerådet

Handbok inför tillsyn i skolan

Sven Magnusson
Utvecklingskoordinator Kristna Friskolerådet
23 oktober 2025

Bakgrund

Skolinspektionen har ett regeringsuppdrag att varje år redovisa sina erfarenheter från tillsyn av skolor med konfessionell inriktning.¹ Myndigheten har valt att utföra detta genom att göra oannonserade inspektioner vid ett stort antal av de kristna skolorna. Under de senaste två åren har ett 40-tal skolor granskats.

Inledningsvis vill vi påminna om att inspektioner är bra, och hjälper skolor att bli bättre och att följa lagar och förordningar på ett korrekt och tydligt sätt. Att bli granskad kan alltid kännas utmanande, men stärker arbetet i längden. Inspektörernas arbete är inte lätt, så de behöver också känna att de på riktigt är välkomna och bemöts med vänlighet och respekt.

Vid de nu aktuella inspektionerna har "konfessionalitet och vetenskaplighet" stått i fokus. En svårighet som flera skolor upplevt är att skolmyndigheterna inte har gett någon vägledning och riktlinjer för hur den nya lagen ska tolkas, utan att praxis växer fram under inspektionernas gång.

Även om skrivningarna om konfessionella inslag gjorts något tydligare genom förändringarna i skollagen från januari 2023, så är fortfarande vissa gränsdragningar svåra. Flera skolor har upplevt att undervisning som vid tidigare noggranna inspektioner godkännts, nu till och med ger upphov till vitesförelägganden, utan att regelverket kring detta förändrats. Upplevelsen vid vissa skolor är alltså att Skolinspektionen förändrat sina bedömningar, men utan att kommunicera detta i förväg och utan att på ett övertygande sätt kunna styrka sina bedömningar i styrdokumentet.

Med detta vägledningsdokument vill Kristna Friskolerådet hjälpa sina medlemmar genom att visa vad vi uppfattat att Skolinspektionen söker efter utifrån ny lag och praxis. Vi ger också tips på hur skolorna kan tänka och agera. Dessa råd kan förhoppningsvis ge huvudman och skolledning en hjälp i analysen av den egna verksamheten.

För att undvika stress vid en inspektion rekommenderar vi alla kristna skolor, och inte minst de som ännu inte granskats i den här omgången, att göra en "inspektionsövning" där man samtalar i alla arbetslag kring de frågor som kan uppstå, och som kommit upp på andra skolor, så att skolan har en gemensam hållning utifrån ett professionellt perspektiv. Samla också gärna de dokument som Skolinspektionen begärt in från andra skolor.

Vi påminner också om att eventuella diskussioner kring tro och livsåskådning, eller hur lagar och förordningar är utformade, inte hör hemma vid en inspektion. Inspektörerna gör sitt jobb att granska skolor utifrån det uppdrag de fått av riksdag och regering - ev. synpunkter på hur lagen bör vara utformad är en dialog som bör föras med politiker. Vid en inspektion är det därför viktigt att alla inblandade utgår från ett professionellt och

respektfullt förhållningssätt, som inte blandar in andra aspekter än de juridiska och pedagogiska.

Här är några punkter som Skolinspektionen granskat särskilt:

Frivillighet vid konfessionella inslag

I ett tidigare vägledningsdokument från Kristna Friskolerådet, om utformningen av konfessionella inslag, presenterades 2023 års ändringar i skollagen.² Det framkom att den tidigare distinktionen mellan aktivt och passivt deltagande är borttagen, och att elever nu måste ha en reell valmöjlighet att inte alls närvara vid konfessionella inslag.

Skolinspektionen har också varit tydliga med detta vid sina inspektioner. En skola kan alltså inte hävda att alla elever ska vara närvarande vid ett konfessionellt inslag.

- Säkerställ att alla elever har ett reellt val att inte vara närvarande vid konfessionella inslag. Alla konfessionella inslag måste ligga utanför timplanen.
- Skolinspektionen har vid inspektioner menat att det för tydlighetens skull ska framgå i schemat när konfessionella inslag förekommer, och att dessa ska ligga schemalagda på ett sätt som tydligt skiljer dem från lektionen. Många kristna skolor har morgonbön. Det är viktigt att man säkerställt att tiden för morgonbönen ligger utanför timplanen, som en egen position innan första lektionen. Vi rekommenderar att man skapar en övergång, t.ex. genom att eleverna tar fram material och läraren tar närvaro innan lektionen börjar. Under den övergången kan de elever som valt att delta i alternativet till morgonbön ansluta till lektionen. Det är också viktigt att man säkerställer att det konfessionella inslaget inte tar mer tid än vad som angetts. Vidare måste morgonbönen hållas separat från övrig information och annat som sker på samlingen, så att det är tydligt vad som är en del av morgonbönen och vad som inte är det. All praktisk information angående dagen och liknande behöver ges efter morgonbönen när den egentliga lektionen börjar. Ett möjligt upplägg är alltså att man välkomnar barnen in i klassrummen, har 5 minuters morgonbön, sedan tar närvaro och tar fram material och därefter går över till att tala om dagen.
- Lagen kräver att man anger vilka alternativa aktiviteter man erbjuder. Man kan alltså inte ange att "det löser vi om det blir aktuellt". När ni utformar alternativa "likvärdiga inslag", är vårt råd att utgå från syftet med det konfessionella inslaget, och försöka komma så nära syftet som möjligt. T.ex. kan ett alternativ till en morgonbön vara en högläsningstund i ett annat klassrum.

- Säkerställ att elever och vårdnadshavare känner till att deltagande i de konfessionella inslagen är frivilligt. Elever fr.o.m. årskurs 4 och vårdnadshavare ska ha fått informationen skriftligt, där innehållet i det konfessionella inslaget samt alternativet beskrivs.

Skolinspektionen frågar ibland efter skriftliga bekräftelser från elever/vårdnadshavare att de valt att delta, men det finns inget i lagens förarbeten som säger att det behövs.

Däremot bör ni ha tydliga rutiner för att den skriftliga informationen verkligen når alla, och rutiner för hur elever/vh ska meddela om de inte ska delta. Inget hindrar givetvis heller att man begär in skriftlig bekräftelse från vårdnadshavare och föräldrar.

Vårt råd är att man lyfter frivilligheten och alternativen med alla elever under första skolveckan på hösten och att elever från åk 4 och uppåt får ett skriftligt dokument kring detta. Samtidigt ger man samma information via mejl eller brev till alla vårdnadshavare.

Inga konfessionella inslag i undervisningen

Skollagen har ända sedan 2010 angett att undervisningen inte får innehålla några konfessionella inslag. Det innebär att all skolpersonal uppträder professionellt och inte låter egen livsåskådning påverka undervisningen. För de flesta kristna skolor är detta tydligt och väl genomreflekterat, men det är alltid nyttigt att regelbundet ha en gemensam diskussion kring vad detta innebär.

Biologi – religionskunskap

Skolinspektionen granskar att skolor följer syftestexter och centralt innehåll, och inte blandar ihop olika frågor och perspektiv.

Eftersom skolan vilar på "vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet" är det viktigt att i undervisningen vara tydlig så att inte skapelseberättelser och naturvetenskaplig forskning inom evolutionsteorin framställs som likvärdiga alternativa förklaringsmodeller eller sätts i motsats till varandra. Undervisningen måste utgå från sina respektive vetenskapliga paradig; religionsvetenskapens respektive naturvetenskapens, och skilja på frågor om "hur" och "varför". Därför behöver också ämnena utgå från sina respektive syftestexter i läroplanen. Inom religionskunskapens ram är det viktigt att visa på hur olika religioner och livsåskådningar tänker kring människan och universum, och att även visa på bredden inom den kristna kyrkans tolkning kring dessa frågor.

- Läroplanen i biologi säger bl.a.: "Eleverna ska få inblick i naturvetenskapens

världsbild med evolutionsteorin som grund och kan på så sätt utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden”.

- Läroplanen i religionskunskap säger bl.a.: “Eleverna ska också ges möjlighet att reflektera över vad religion och livsåskådning kan betyda för människors identitet och hur egna utgångspunkter påverkar förståelsen av religion och livsåskådning”

De vetenskapliga teorierna ska undervisas på ett korrekt, objektiva och allsidigt sätt och konstruerade motsatser behöver överbryggas. Det kan till och med vara lämpligt att en kristen skola går en “extra mil” i att säkerställa att alla elever behärskar de vetenskapliga teorierna korrekt för att undvika fördomar om motsatsen.

Ibland uppstår en språkförbistring vid användandet av orden “teori” och “hypotes”. Ordet teori används oftare i den samhällsvetenskapliga forskningen där naturvetare istället skulle använda ordet “hypotes”. I vardagsspråket uttrycker teori närmast en uppfattning. Ordet “teori” i ett naturvetenskapligt sammanhang uttrycker inte osäkerhet, utan är en väl underbyggd och beprövad vetenskaplig slutsats dragen utifrån tillgängliga fakta och det är viktigt att ett korrekt språkbruk kommuniceras i klassrummet.

Kammarrätten i Stockholm har i en dom (Mål nr 3381-21) slagit fast att “eftersom undervisningen ska utgå från evolutionsteorin ska skolan inte undervisa om kritik mot evolutionsteorin, än mindre framställa ovetenskapligt ifrågasättande av evolutionsteorin som vetenskapligt”.

Några av skolorna som granskats har upplevt att vissa inspektörer velat att skolor ska ta ett steg längre och korrigerade elevers trosuppfattningar kring det som inspektören uttrycker som “bibliska myter”, t.ex. kring om Adam och Eva funnits eller att syndaflo den inträffat.

KrF vill därför betona att samtidigt som kristna skolor i alla lägen följer och arbetar utifrån läroplanen så är det viktigt att inte kränka någon elevs grundlagsfästa religionsfrihet och vi ser det som viktigt att inga skolor accepterar liknande krav från Skolinspektionen. Om något sådant skulle inträffa önskar vi få veta om detta genast.

- Lärare bör alltid ha ett professionellt förhållningssätt och normalt inte ge uttryck för vad de själva tror och tycker utan visa på vetenskapligt förhållningssätt och på bredden och ödmjukheten i den kristna kyrkan kring ursprungsfrågor inom religionskunskapens ram.
- Se över att ni inte har böcker i skolbiblioteket eller undervisningsmaterial på

området som inte lever upp till kraven på vetenskaplighet. Ett skolbibliotek bör vara brett och allsidigt och även innehålla vetenskapliga böcker riktade mot yngre åldrar om evolution, dinosaurier etc.

Sexualitet, samtycke och relationer

Det här är ett område där skolor med kristen inriktning bör kunna vara förebilder för en riktigt gedigen undervisning. Undervisningen kan bidra till att eleverna blir väl rustade för sina framtida liv och utvecklar sunda värderingar i enlighet med skolans värdegrund. Samtycke och relationer är centrala frågor i den judisk-kristna etiken.

Det är också ett område där det, inte minst utifrån olika traditioner kring etik inom olika religioner, samfund och livsåskådningar, kan finnas olika synsätt på en del frågor. En av de viktigaste uppgifterna vi har är att våra skolor blir arenor för goda samtal; platser där man kan tycka olika och ändå respektera och uppskatta varandra. Vi behöver fortsätta utveckla våra inkluderande miljöer, där barn och elever lär sig att lyssna på och respektera varandra. Det innebär inte att sudda ut skillnader eller att undvika känsliga frågor, utan att oavsett åsiktsskillnader värna det goda samtalet.

Viktigt är givetvis att skolan tydligt följer lagar, förordningar och läroplanens text och intention. Vidare är det viktigt att skolpersonal inte färgar samtalet med sin egen uppfattning, utan är goda samtalsledare som hjälper elever att på ett respektfullt sätt se många olika perspektiv och möjliga ställningstaganden, samt hjälper dem att våga navigera även i komplexa etiska frågor och förstå andra uppfattningar än den egna. Kristna skolor har också ofta elever med olika nationella ursprung och kulturer - i det här sammanhanget är det också viktigt att skolor motverkar all form av hedersförtryck.

Skolinspektionen ställer många frågor på det här undervisningsområdet; dels till personal om hur och vad de undervisar, dels till elever om hur de uppfattar undervisningen och vad de får lära sig.

- Rektor behöver säkerställa att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer, samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen (Lgr 22, kapitel 2.8)
- Vi rekommenderar skolor att ha en plan för hur skolans undervisning ska leva upp till skrivningen i läroplanens första kapitel: "Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan

ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.”

- Skolverket har ett omfattande stödmaterial som ger tips och råd hur ämnesområdet kan integreras i många ämnen⁹. Vi rekommenderar att skolan arbetar aktivt med att integrera jämställdhetsfrågor, frågor om sexualitet, samtycke och relationer och frågor om könsnormer i alla läsårsplaneringar.
- Säkerställ att alla diskrimineringsgrunderna finns med i skolans plan och aktiva arbete mot diskriminering och kränkande behandling.

Religionsundervisningen

Här brukar eleverna få frågor om kristendomen framställs som sann, och om hur andra religioner och livsåskådningar behandlas. Om skolorna har kristendomskunskap eller liknande som skolans val, ställs många frågor om detta. Skolinspektionen tittar också noga på hur timplanen är utformad, det vill säga varifrån tiden till kristendomsämnet tas.

- Här kan det vara extra viktigt att reflektera över hur man säkerställt att undervisningen är icke-konfessionell, att den visar på bredden i den kristna kyrkan med samma respekt för alla kristna riktningar och inte tar ställning i samfundsskiljande frågor,¹¹ och att inte låta personlig tro eller åsikt färga undervisningen.
- Om kristendomskunskapen inte endast är en fördjupning inom religionskunskapen, dvs. om den omfattar mer än vad som ryms i kursplanen för religionsämnet, så behöver det göras en ansökan om s.k. lokalt tillval. Ett lokalt tillval innebär att det finns en utbildningsplan som skiljer sig från övriga kursplaner. Det finns i nuläget inga skolor med kristen inriktning som har godkännande för lokalt tillval.

Behörighet

Skolinspektionen har vid årets inspektioner haft mycket fokus på lärarbehörigheten. De kontrollerar både att lärare har legitimation för de ämnen de undervisar i och att skolan aktivt använder de lärare som har legitimation i ett ämne före lärare som inte har legitimation i det ämnet. Det har t.ex. gällt skolor som velat ha klasslärare upp till åk 6, som

har det mesta av undervisningstiden i en klass. Vi rekommenderar att man undersöker om man kan behöva skifta vissa ämnen mellan lärare för att uppnå en så hög behörighet som möjligt.

Skolinspektionen granskar också att skolor aktivt söker efter behöriga lärare i ämnen där det saknas. Om ni har lärare som undervisar i ämnen/årskurser som de inte har legitimation för, behöver ni alltså aktivt annonsera efter behöriga lärare, gärna inför varje terminsstart, men minst inför varje läsår. Skolinspektionen begär vid tillsyn in annonser och dokumentation om när och var de varit publicerade. Vi rekommenderar därför att ni för en logg på detta och tar kopior på annonser och uppdateringar på hemsidan. Det gäller även om den nuvarande läraren har tillsvidareanställning. Vi rekommenderar att lägga till en mening i alla anställningskontrakt för obehöriga lärare om att den anställde kommer att omplaceras till annan uppgift om skolan hittar en behörig lärare, alternativt sägas upp pga. arbetsbrist. Vid nyanställning bör man skriva in att tillsvidareanställningen endast gäller de ämnen där man är behörig.

För lärare som inte har lärarlegitimation så får dessa endast anställas som lärare för max ett år i taget (6 månader av rektor, ett år med tillstånd av huvudman). Det gäller även lärare som är under utbildning men ännu inte är klara. Om ni har tidigare lärare som är tillsvidareanställda utan lärarlegitimation, bör dessa avtal göras om så att det är tydligt att det är ett förordnande för max ett år i taget som obehöriga lärare. Obehöriga lärare bör också informeras om att skolan aktivt söker efter behöriga lärare och att de kommer att omplaceras till annat arbete, alternativt sägas upp pga. arbetsbrist, när behörig lärare hittas.

Särskilt stöd

Ett område som Skolinspektionen har haft mycket fokus på är särskilt stöd. Om extra anpassningar inte räcker för att en elev ska nå de kravnivåer som gäller så ska en utredning göras om elevens stödbehov. Skolan kan alltså inte hålla på enbart med extra anpassningar för en elev om dessa inte räcker för en godkänd nivå. Det är viktigt att varje skola har välfungerande rutiner för:

- Hur en elevs behov av särskilt stöd uppmärksammas och anmäls till rektor.
- Att rektor fattar beslut om och ser till att en utredning om elevens behov av särskilt stöd genomförs (och att i utredningen samråda med elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövt)
- Att rektor utifrån utredningen fattar beslut om åtgärdsprogram ska upprättas eller

inte (och att beslutet kommuniceras skriftligt till vårdnadshavare med information om rätten att överklaga, vilka krav som ställs på överklagandets form och innehåll och när det ska lämnas in).

- Att upprättade åtgärdsprogram innehåller en beskrivning av elevens behov av särskilt stöd och hur behovet av stöd ska tillgodoses, samt att åtgärderna är konkreta och utvärderingsbara. Rektorn bör se till att åtgärdsprogrammet endast innehåller den information om eleven som behövs för att adekvata stödåtgärder ska kunna vidtas. Åtgärdsprogrammet ska inte innehålla en beskrivning av elevens svårigheter eller eventuella diagnoser. Uppgifter som i andra sammanhang omfattats av sekretess, är offentliga i ett beslut om åtgärdsprogram. Av åtgärdsprogrammet ska det framgå när åtgärderna ska följas upp och utvärderas och vem som är ansvarig för uppföljningen respektive utvärderingen. Det behöver dokumenteras vilket datum eleven och elevens vårdnadshavare har fått ta del av åtgärdsprogrammet.

Kränkande behandling och frånvarohantering

Alla skolor behöver ha väl fungerande rutiner för hur kränkingsincidenter ska anmälas, utredas, åtgärdas och följas upp. Det finns väl fungerande digitala system för detta. Det samma gäller för hur hög frånvaro ska fångas upp och utredas. En bra skola, med goda studieresultat och en trygg miljö, förutsätter en god struktur och fungerande rutiner.

Timplaner

Skolinspektionen gör ofta noggranna genomgångar av om skolornas timplaner stämmer exakt med aktuella scheman och om eleverna får sin garanterade undervisningstid inom varje ämne och stadium. De använder då elevernas schema och multiplicerar med 35,6 veckor. Flera skolor har fått förelägganden på detta område.

Kursplanerna

En del skolor har fått nedslag för att lärare inte har behandlat alla moment i kursplanen, t.ex. fältstudier i biologi. Rektor behöver ha god kontroll över att lärare har ordentliga läsårsplaneringar och att undervisningen omfattar hela det centrala innehållet.

Förändringar på skolområdet

Det är tyvärr inte helt ovanligt att skolor missar att anpassa sig till förändringar i regelverk. Både rektor och huvudman bör regelbundet uppdatera sig på aktuella förändringar genom att besöka Skolverkets sida om aktuella regeländringar.

Övrigt

Det är bra att göra en generell översyn över rutiner, dokument, timplaner, behörigheter, anställningsavtal, betygskataloger osv. så man vet att man har alla dessa delar uppdaterade och på plats utifrån lagar och förordningar.

Exempel på frågor som ställts vid inspektioner

Vi har sammanställt ett antal frågor som ställts till personal och elever vid inspektioner. De finns på KrF:s hemsida.

- Vår rekommendation är att skolledningen går igenom frågorna och väljer några frågor som man tror att lärarna behöver reflektera över och avsätter tid för gemensam diskussion och reflektion.
- Generellt så avråder vi alla från att svara på frågor om personlig tro och ev. församlingstillhörighet. Det är privata frågor som ligger utanför Skolinspektionens mandat att undersöka. Svaren ska utgå från vad som ligger inom skolans ram, hur skola och lärare hanterar utbildning och undervisning från ett professionellt förhållningssätt.

Typ av dokument som inspektionen brukar begära ut

Dessa dokument lönar det sig för rektor och huvudman att ha begärt in i förväg och granskat internt så man vet var de finns vid ett oanmält besök från Skolinspektionen:

- Aktuella klasslistor och klassscheman
- Aktuella lärarscheman
- Verksamhetens ordningsregler

- Förteckning över undervisande personal samt elevhälsans personal (de kollar särskilt att inga obehöriga lärare har tillsvidareanställning)
- Planer mot kränkande behandling
- Kränkingsanmälningar, åtgärdsprogram och utredningar kring särskilt stöd
- Lokala kursplaner/läsårsplaneringar i olika ämnen, särskilt religion (kristendom) och biologi. (De kollar att alla delar av centrala innehållet finns med och att undervisningen utgår från vetenskaplig grund)
- Kursplan eller planering för skolans val kristendomskunskap (om detta finns).
- Aktuell information till vårdnadshavare och elever om konfessionella inslag i utbildningen
- Om det finns: planering och teman för morgonsamlingarna.
- Skolans aktuella timplan (de dubbelkollar ofta mot scheman att eleverna får sin garanterade undervisningstid)
- Läsårskalendarium (inklusive eventuella schemabrytande aktiviteter, vad de består av och när de inträffar)

Behov av råd och stöd

Skolverket har mängder av viktig och väl sammanställd information på sin hemsida. Använd den resursen för att säkerställa att era verksamheter håller en hög kvalitet.

Om ni har behov av initiala råd och stöd i arbetet med att förbereda er för tillsyn, så får ni gärna kontakta oss på nedanstående mejladress, så förmedlar vi kontakten till personer som kan hjälpa till med de aktuella frågorna.

Om ni skulle önska ett mer omfattande stöd erbjuder också Kristna Friskolerådet att förmedla kontakter med konsulter inom vårt nätverk, som via sina firmor kan stötta skolor i kvalitetsarbete, strukturer och profilfrågor.

